

ประเทศไทยกับความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน¹

ชิษณุพงษ์ สรรพา²

วันที่รับบทความ: 17 ธันวาคม 2567
วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 20 พฤษภาคม 2568
วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 22 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

สถานการณ์ความเท่าเทียมทางเพศในปัจจุบันของประเทศไทย ยังคงอยู่ในสถานะค่อนข้างน่ากังวล ดังปรากฏในผลการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ยังคงตกอยู่ในสถานะมีความท้าทาย และมีแนวโน้มไม่คืบหน้า ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีความเป็นไปได้ที่ผลกระทบจากการลดระดับในการพัฒนาจะแทรกแซงต่อการพัฒนาในมิติอื่นๆ มิให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ความท้าทายที่เกิดขึ้น และเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ มาตรฐานตัวชี้วัด และสถานการณ์ปัจจุบันในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า จากการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2567 ประเทศไทยอยู่ในสถานะเป้าหมายมีความท้าทายและมีแนวโน้มค่อนข้างก้าวหน้ามาโดยตลอด ขณะที่ปี พ.ศ. 2567 กลับมีแนวโน้มไม่คืบหน้า เนื่องจากมีความท้าทาย 5 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมของสตรีอย่างเต็มที่ในทุกระดับของการตัดสินใจ 2) การเข้าถึงทรัพยากรเศรษฐกิจ ที่ดิน และทรัพย์สิน 3) แนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบและการเข้าถึงสุขภาวะทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ 4) อคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และ 5) การปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า จำเป็นต้องมีนโยบายหรือแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนใน 2 ข้อ ได้แก่ 1) การปรับปรุงอคติต่อสตรี ผ่านส่งเสริมภาพลักษณ์การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสตรีในสื่อและวัฒนธรรม เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตของสตรี และ 2) ด้านการปรับปรุงฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ การรวบรวมและการปรับปรุงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานะของผู้หญิงให้เป็นปัจจุบันเสมอ จะช่วยให้การกำหนดนโยบายเป็นไปอย่างแม่นยำ สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชาการพัฒนาเอเชียกับประชาคมโลก

² บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10332 อีเมล: chitsanupong25400@gmail.com

ในสังคม โดยข้อเสนอแนะทั้ง 2 ข้อข้างต้นนี้ จำเป็นต้องกระทำอย่างพร้อมเพรียงกัน จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้เพราะอาจส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, ความเสมอภาคระหว่างเพศ, บทบาทของสตรี

Thailand and the Challenges in Achieving Goal 5: Gender Equality of the Sustainable Development Goals

Chitsanupong Sanpha³

Received: 17 December 2024

Revised: 20 May 2025

Accepted: 22 May 2025

Abstract

The current status of gender equality in Thailand remains a matter of concern, as reflected in the country's performance on Sustainable Development Goal 5: Gender Equality. The goal continues to face significant challenges, with recent assessments indicating a lack of progress. Moreover, the stagnation in achieving SDG 5 may potentially hinder progress across other dimensions of sustainable development. This study is therefore significant for analyzing the underlying challenges and proposing strategies for more effective implementation. The objectives of this study are threefold: 1) study the definition, significance, standard indicators, and current status of Thailand's progress toward SDG 5 2) analyze the critical factors that hinder its achievement, and 3) recommend strategies recommendations to overcome these challenges and promote sustainable progress. The findings indicate that between 2019 and 2024, Thailand's performance in SDG 5 remained within a "significant challenges" status, although showing moderate progress. However, in 2024, the trend shifted to stagnation due to five critical challenges: 1) inadequate full and effective participation of women in decision-making at all levels; 2) limited access to economic resources, land, and property ownership; 3) persistence of harmful practices and restricted access to sexual and reproductive health services; 4) gender bias and discrimination; and 5) outdated or insufficient gender-related data. This study recommends two key strategies: first, addressing gender bias by promoting positive portrayals of women's leadership and participation in media and culture to eliminate discrimination and enhance women's safety; and second, regularly updating gender-related data to ensure evidence-based policymaking that aligns with actual social needs. Both strategies must be implemented

³ Graduate School, Chulalongkorn University, Bangkok 10332.
E-mail: chitsanupong25400@gmail.com

concurrently, as the absence of either may undermine Thailand's ability to achieve SDG 5 effectively and sustainably.

Keywords Sustainable Development Goals, Gender Equality, Women's Roles

1. บทนำ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นวาระการพัฒนาที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวมทั้งสิ้น 193 ประเทศ ได้ให้การรับรองไว้ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาของโลกให้นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของความสมดุลและยั่งยืนภายในปี พ.ศ. 2573 เป้าหมายดังกล่าวมีทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย และ 247 ตัวชี้วัดสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 5 มิติ โดยหนึ่งในมิติการพัฒนานั้นคือ การพัฒนาคนบนหลักการที่ว่า “ให้ความสำคัญกับการจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหยในทุกมิติ สร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564, น. 9)

อย่างไรก็ดี จากรายงาน *Sustainable Development Report 2024* ของประเทศไทย โดย Sachs, Lafortune, and Fuller (2024, pp. 426-427) นำเสนอผลการศึกษาว่าจาก 17 เป้าหมาย มีเป้าหมายที่อยู่ในระยะบรรลุแล้ว (SDG achieved) 2 เป้าหมาย ขณะที่ 10 เป้าหมาย อยู่ในระยะต่ำกว่าค่าเป้าหมายระดับเสี่ยง หรือมีความท้าทาย (Significant Challenges) หนึ่งในนั้นคือ เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งนี้ เมื่อได้สืบค้นและเปรียบเทียบข้อมูลผลการประเมินจากรายงานฉบับดังกล่าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 ตามลำดับ พบว่า การจัดอันดับของประเทศไทยตกลงมาจากปี พ.ศ. 2566 จากเดิมอันดับที่ 43 สู่อันดับที่ 45 ของโลก พร้อมทั้งเห็นว่าผลการประเมินเป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรี และเด็กหญิงทุกคนของประเทศไทย อยู่ในสถานะมีความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญมาโดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเปรียบเทียบแนวโน้มการพัฒนากลับพบว่า อยู่ในสถานะไม่คืบหน้า ในปี พ.ศ. 2567 ทั้งๆ ที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปี พ.ศ. 2566 มีแนวโน้มค่อนข้างก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาเพื่อเป้าหมายที่ 5 ของประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในสถานะที่ค่อนข้างมีความน่ากังวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่คืบหน้าของการดำเนินนโยบายย้อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสตรีและเด็กหญิงในประเทศ

ยิ่งกว่านั้น ความน่ากังวลยิ่งกว่าของความไม่คืบหน้าในเป้าหมายความเท่าเทียมทางเพศคือ ผลกระทบต่อเนื่องต่อเป้าหมายการพัฒนาอื่นๆ ที่เป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ เป้าหมายที่ 3 สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี และเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นต้น จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ความไม่เท่าเทียมทางเพศส่งผลให้เกิดอคติอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งยังนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และการขาดโอกาสบางประการ ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์การลดระดับความก้าวหน้าในการพัฒนาเพื่อความเท่าเทียมทางเพศมิได้ส่งผลกระทบแค่มิติเดียว หากแต่ยังแทรกซึมและบ่อนเซาะความก้าวหน้าในมิติอื่นๆ ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย ความไม่เท่าเทียมทางเพศจึงเป็นการตัดตอนการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว (สัญญา เคนาภูมิ, 2568, น. 17-18; รัชก ใจเชิดชู, 2567, น. 52; พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม, 2565, น. 228-229)

ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของเป้าหมายที่ 5 ว่าด้วยความเท่าเทียมทางเพศในบริบทของประเทศไทย โดย กรกิต ชุ่มกรานต์, ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และปัทมุน เลปนนานนท์ (2560) นับเป็นการศึกษาแรกๆ ในประเด็นดังกล่าวตามกรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการประเมินเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบริบทในปัจจุบันจะพบว่า เอกสารดังกล่าวมีข้อจำกัดด้านช่วงเวลาของข้อมูล อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบาย ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับทศวรรษที่ผ่านมา อีกทั้งยังไม่ปรากฏการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจสถานการณ์ดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นในการศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบัน ร่วมกับการวิเคราะห์ความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของประเทศไทยต่อไป

กล่าวโดยสรุป ในโอกาสที่สถานการณ์ปัจจุบันของเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กำลังอยู่ในแนวโน้มการพัฒนาที่ตกต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ กอปรกับใกล้ครบวาระในปี พ.ศ. 2573 จึงนำมาสู่ความสำคัญของการศึกษาว่า เพราะเหตุหรือปัจจัยใดที่นำมาสู่ความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว และมีแนวทางใดที่จะสามารถนำไปสู่การส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ได้ การศึกษาครั้งนี้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความเท่าเทียมทางเพศผ่านบริบทโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ เนื่องจากประเด็นความเท่าเทียมทางเพศมิได้เป็นเพียงเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนถึงระบบคุณค่า บทบาททางเพศ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ฝังแน่นในโครงสร้างสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และยังคงทรงอิทธิพลต่อการพัฒนามิติอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ มาตรฐานตัวชี้วัด และสถานการณ์ปัจจุบันในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย
- (2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย
- (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย

3. แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ

3.1 นิยามของความเท่าเทียมทางเพศ

จากการสำรวจนิยามของความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) พบว่า นักวิชาการและองค์กรหลายแห่งได้นิยามแนวคิดนี้ในทิศทางที่สอดคล้องกัน ดังปรากฏว่า Zhaliy (2013, as cited in Mendzhul, 2020, p. 45) UNICEF Regional Office for South Asia (2017, p. 3) รวมถึง Rich and Walker (2024, p. 1) ต่างเห็นพ้องว่า ความเท่าเทียม

ทางเพศ คือ แนวคิดและเป็นกลไกการส่งเสริมให้บุคคลทุกเพศได้รับสิทธิ ความรับผิดชอบ และโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ขึ้นอยู่กับเพศกำเนิดหรือบทบาททางสังคม ทั้งยังให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้และการเข้าถึงผลประโยชน์และความต้องการของทุกเพศอย่างเป็นธรรม โดยปราศจากอคติหรือการเอียงไถ่ไปยังเพศใดเพศหนึ่ง

ดังนั้น แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ จึงมีนิยามทั้งในรูปของแนวคิดและกลไกในการส่งเสริมสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมในทุกมิติของชีวิต โดยมุ่งเน้นการลดข้อจำกัดที่เกิดจากสถานะทางเพศ อันเป็นกลไกสำคัญในการเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลสามารถบรรลุศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ในสังคมที่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน โดยแนวคิดนี้จะเป็นการรอบวิเคราะห์ที่สำคัญที่ช่วยระบุและเข้าใจอุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ซึ่งขัดขวางการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ได้อย่างเป็นระบบต่อไป

3.2 จุดเริ่มต้นของแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ

มีการอนุมานกันอย่างแพร่หลายโดยนักวิชาการว่า แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศเป็นผลผลิตมาจากคลื่นของแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (Jaysawal & Saha, 2023, pp. 241-242) และเจริญเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหลังทศวรรษ 1980 ถึงช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 เนื่องจากเกิดกลุ่มเคลื่อนไหวนิติปรัชญาแนวสตรีนิยม (Feminist jurisprudence/Feminist legal theory) และทฤษฎีทางกฎหมายของแนวคิดสตรีนิยม (The Legal Theory of Feminism) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้มีแนวคิดมาตราส่วนความเสมอภาค (Equality Scale) 3 ลักษณะ คือ 1) ความเสมอภาคในรูปแบบ (Formal Equality) 2) ความเสมอภาคอย่างแท้จริง (Substantive Equality) และ 3) ความเสมอภาคสมบูรณ์ (Absolute Equality) อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการเสนอว่า ความเสมอภาคในแบบนั้นไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีความเสมอภาคอย่างแท้จริงซึ่งครอบคลุมแนวคิดความเสมอภาคทางโอกาส คุณค่า และผลลัพธ์ มารองรับในข้อนี้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง (Mendzhul, 2020, pp. 45-46)

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความเท่าเทียมทางเพศมิได้จำกัดเพียงเรื่องทางเพศ หากแต่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเสมอภาคระหว่างบุคคลในสังคมเช่นกัน

3.3 แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศในประเทศไทย

ในประเทศไทย แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศถือว่ามีคามก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่งเห็นได้จากการประกาศเป็นพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ขณะเดียวกัน ได้ระบุความหมายของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ก็ตาม ที่อาจส่งผลต่อความเสมอภาคระหว่างเพศ และให้การครอบคลุมถึงบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด (มาตรา 3) และได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558 พร้อมกันนี้ ได้มีการกำหนดบทลงโทษและตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และมีคณะกรรมการเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาวิชาต่างๆ (พระราชบัญญัติความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ. 2558, น. 17-26)

ถึงกระนั้น จากการศึกษาของ สาวตรี สุขศรี (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ยังคงเผชิญกับข้อท้าทาย รวมทั้งสิ้น 6 ประเด็น โดยเฉพาะในส่วนของกระบวนการสรรหา การดำเนินงาน ตลอดจนขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งยังไม่สามารถส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในระดับเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการนิยามอัตลักษณ์และวิถีทางเพศ ที่อาจส่งผลต่อการตีความและการบังคับใช้กฎหมายอย่างครอบคลุมและเป็นธรรม ขณะเดียวกัน การดำเนินงานของกองทุนส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังคงประสบกับข้อจำกัดด้านกลไกและทัศนคติ สะท้อนถึงการติดอยู่ในกรอบคิดแบบเดิม และยังไม่สามารถก้าวข้ามอคติทางเพศในเชิงสถาบันได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ เป็นแนวคิดที่ยึดหลักความเสมอภาคโดยไม่คำนึงถึงเพศกำเนิดเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การแปลงแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริงในประเทศไทย เป็นผลให้ยังคงประสบกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุความเท่าเทียมทางเพศ ความท้าทายดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทบทวนและปรับปรุงเชิงนโยบาย ให้อยู่ในรูปของความเสมอภาคที่แท้จริง กล่าวคือต้องเป็นไปเพื่อความเสมอภาคทางโอกาส คุณค่า และผลลัพธ์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศขึ้นอย่างแท้จริงในสังคม

4. พัฒนาการของแนวคิดการพัฒนาสตรี

จุดเริ่มต้นพัฒนาการของแนวคิดเรื่องการพัฒนาสตรี (Woman and Development Concept) ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและลดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ถือกำเนิดในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 ซึ่งเป็นช่วงเสื่อมอำนาจของลัทธิล่าอาณานิคม ส่งผลให้ประเทศที่อยู่ภายใต้ระบอบอาณานิคมได้รับเอกราช ขณะเดียวกันผู้หญิงก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่ออิสรภาพบนฐานความเชื่อที่ว่า สตรีมีความสามารถในการสร้างชาติใหม่ได้ดีเสมอกับบุรุษ ซึ่งเห็นได้ชัดจากกรณีในกลุ่มประเทศแอฟริกาตะวันออก เป็นต้น (Parpart, Connelly & Barribeau, 2000, pp. 33-34) ด้วยความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทของสตรีในระดับชาติ จึงนำมาสู่การก้าวขึ้นมามีบทบาทในระดับโลกของสตรีผ่านการก่อตั้งคณะกรรมการว่าด้วยสถานภาพสตรี (United Nations Commission on the Status of Women: CSW) ในวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1946 ด้วยเป้าหมายในการส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมกันของสตรีผ่านการกำหนดมาตรการต่างๆ และการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เลือกปฏิบัติ รวมไปถึงการส่งเสริมความตระหนักรู้ในประเด็นปัญหาของสตรีทั่วโลก (UN Woman, 2019, pp. 4-6)

ในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 ประเด็นการพัฒนาสตรีได้รับการขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากสภาพปัญหาของผู้หญิงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคมอันเป็นผลกระทบจากการพัฒนา รวมไปถึงการมีโครงสร้างทางสังคมที่เลือกปฏิบัติและโอกาสในการเข้าถึงความเป็นธรรมของสตรีถูกละเลยไป โครงการ The Woman In

Development (WID) จึงเป็นโครงการที่พยายามบูรณาการผู้หญิงเข้ากับโครงการเพื่อปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมสถานภาพของสตรีให้มีเท่าเทียมกับบุรุษ โดยโครงการนี้ได้ดำเนินการในหลากหลายประเทศทั่วโลก อาทิ ประเทศแซมเบีย ในทวีปแอฟริกา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดการพัฒนาศรีของโครงการนี้มิได้เข้าไปมีส่วนในการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ส่งผลให้ยังคงเป็นภาพลักษณ์แนวคิดการพัฒนา กระแสรองมากกว่ากระแสหลัก (Muyoyeta, 2004, pp. 5-6)

จากการพัฒนากระแสรองสู่การเป็นกระแสหลักจวบจนถึงการรับรองวาระเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ และมีการนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ. 2001-2015 ประเด็นเรื่องของการพัฒนาศรีจึงได้กลายเป็นแนวคิดการพัฒนาระแสหลัก และเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาซึ่งบรรจุอยู่ในเป้าหมายที่ 3 ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและเสริมพลังสตรี (Promote Gender Equality and Empower Women) โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในระบบการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษา (Asian Development Bank, 2009, pp. 98-99)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาศรีเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากช่วงเสื่อมอำนาจของระบบจักรวรรดินิยม นำมาสู่การได้รับเอกราชและการสร้างชาติใหม่ของหลายๆ ประเทศ โดยมีผู้หญิงเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาในขณะนั้น จนนำมาสู่การเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาบทบาทและคุณภาพชีวิตของสตรีผ่านการออกกฎหมายต่างๆ การก่อตั้งคณะกรรมการว่าด้วยสถานภาพสตรี และโครงการ The Women In Development ตามลำดับ อันเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคในรูปแบบและความเสมอภาคอย่างแท้จริงไปพร้อมกัน ด้วยความสำคัญเหล่านี้ส่งผลให้มีการบรรจุเป้าหมายการพัฒนาศรีเป็นหนึ่งในวาระเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษเป็นหมวดหมู่สำคัญให้การพัฒนาศรีกลายเป็นแนวคิดการพัฒนาระแสหลักของโลกจนถึงปัจจุบัน

อนึ่ง แนวคิดการพัฒนาศรีซึ่งวิวัฒนาการจากกระแสรองสู่กระแสหลัก จะช่วยวิเคราะห์ให้เห็นความจำเป็นในการทบทวนและปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมที่ยังเลือกปฏิบัติต่อสตรี อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ต่อไป

5. เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิง

5.1 ความหมายและความสำคัญของเป้าหมายที่ 5

หลังจากการสิ้นสุดลงของ MDGs เป้าหมายการพัฒนาศรีและความเท่าเทียมทางเพศยังเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่โลกยังคงต้องดำเนินการต่อ ส่งผลให้ได้รับการบรรจุอยู่ในเป้าหมายที่ 5 ของ SDGs ซึ่ง United Nations Development Program (2016, pp. 3-4) ได้นิยามความหมายของ เป้าหมายที่ 5 การบรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรี และเด็กหญิงทุกคน (Achieve gender equality and empower all woman and girls) ว่าเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ได้รับการบรรจุอยู่ในมิติการพัฒนาคนซึ่งให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งกลุ่มผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคนให้สามารถเข้าถึงความเท่าเทียมทางเพศอย่างเต็มที่ ปราศจากอุปสรรคในเชิงโครงสร้างทางสังคม กฎหมาย และเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้บุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถบรรลุศักยภาพได้อย่างเต็มที่ เป้าหมายการพัฒนานี้จึงมิใช่เป็นเพียงการวางรากฐานทางสิทธิมนุษยชน แต่ยังเป็นการเสริมสร้างรากฐานที่จำเป็นสำหรับโลกที่มุ่งหวังสันติภาพ ความมั่งคั่ง และความยั่งยืนอีกด้วย

5.2 เป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดของเป้าหมายที่ 5

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2564) ได้แปลความหมายเป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดของเป้าหมายที่ 5 ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งสิ้น 9 เป้าหมายย่อย และ 14 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตารางที่ 1 เป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดของเป้าหมายที่ 5

เป้าหมายย่อย		ตัวชี้วัด	
5.1	ยุติการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบที่มีต่อผู้หญิงและเด็กหญิงในทุกที่	5.1.1	ส่งเสริม บังคับใช้ และติดตามตรวจสอบความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ไม่ว่าจะมีการอภิปรายกฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม
5.2	ขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบที่มีต่อผู้หญิงและเด็กหญิงทั้งในที่สาธารณะ และพื้นที่ส่วนตัว รวมถึงการค้ามนุษย์ การแสวงประโยชน์ทั้งทางเพศ และในรูปแบบอื่น	5.2.1	สัดส่วนของผู้หญิงและเด็กหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่เคยอยู่ร่วมกับคู่รักและถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ โดยคู่รัก ปัจจุบันหรือคนก่อนหน้าในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา จำแนกตามรูปแบบความรุนแรงและอายุ
		5.2.2	สัดส่วนของผู้หญิงและเด็กหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ได้รับความรุนแรงทางเพศจากบุคคลอื่น ที่ไม่ใช่คู่รัก ในช่วงระยะเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา จำแนกตามอายุ และสถานที่เกิดเหตุ
5.3	ขจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบ อาทิ การแต่งงานในเด็กก่อนวัยอันควร และโดยการบังคับ และการขลิบทำลายอวัยวะเพศหญิง	5.3.1	สัดส่วนของผู้หญิงอายุระหว่าง 20-24 ปี ที่แต่งงานหรืออยู่ด้วยกันก่อนอายุ 15 และ 18 ปี
		5.3.2	สัดส่วนของเด็กหญิงและผู้หญิงอายุระหว่าง 15-49 ปี ที่ได้รับการขลิบ/เลือนอวัยวะเพศหญิง จำแนกตามอายุ
5.4	ตระหนักและให้คุณค่าต่อการดูแลและการทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง โดยจัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐานและนโยบายการคุ้มครองทางสังคม และสนับสนุนความรับผิดชอบร่วมกันภายในครัวเรือนและครอบครัวตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ	5.4.1	สัดส่วนของเวลาที่ใช้ไปในการทำงานบ้านและงานดูแลคนในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน จำแนกตามเพศ อายุ และสถานที่อยู่
5.5	ประกันว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ และมีโอกาสที่	5.5.1	สัดส่วนของผู้หญิงดำรงตำแหน่งใน (ก) รัฐสภา และ (ข) องค์กรปกครองท้องถิ่น

เป้าหมายย่อย		ตัวชี้วัด	
	เท่าเทียมในการเป็นผู้นำในทุกระดับของการตัดสินใจในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณะ		(ก) สัดส่วนของผู้หญิงดำรงตำแหน่ง ส.ว. และ ส.ส. (ข) สัดส่วนของผู้หญิงดำรงตำแหน่งใน อบจ. และ อบต.
		5.5.2	สัดส่วนของผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งบริหารใน (ก) ภาคราชการพลเรือนสามัญ (ข) ภาคราชการตำรวจ (ค) ภาคราชการตุลาการ (ง) ภาคราชการอัยการ
5.6	ประกันการเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์และสิทธิ การเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า ตามที่ได้ตกลงตามแผนปฏิบัติการของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องประชากรและการพัฒนา และแผนปฏิบัติการปักกิ่งและเอกสารผลลัพธ์ของการประชุมทบทวนดังกล่าว	5.6.1	สัดส่วนของผู้หญิงอายุ 15-49 ปี ที่ทำการตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานของการได้รับข้อมูลที่เพียงพอ (Informed Decision) ในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ การคุมกำเนิด และอนามัยการเจริญพันธุ์
		5.6.2	จำนวนประเทศที่มีกฎหมายและกฎระเบียบที่ประกันว่าผู้หญิงและผู้ชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เข้าถึงการศึกษาค้นคว้า และการดูแลด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียม
5.a	ดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิที่เท่าเทียมในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ รวมทั้ง การเข้าถึงการเป็นเจ้าของและมีสิทธิในที่ดิน และทรัพย์สินในรูปแบบอื่น การบริการทางการเงิน การรับมรดก และทรัพยากรธรรมชาติ ตามกฎหมายของประเทศ	5.a.1	(ก) สัดส่วนของจำนวนประชากรในภาคการเกษตรทั้งหมดที่เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิเหนือพื้นที่ทำการเกษตร จำแนกตามเพศ และ (ข) สัดส่วนของผู้หญิงที่เป็นเจ้าของ หรือมีสิทธิถือครองที่ดินทางการเกษตร จำแนกตามประเภทการครอบครอง
		5.a.2	สัดส่วนของประเทศที่ครอบคลุม (รวมถึงกฎจารีตประเพณี) ที่ประกันความเท่าเทียมของผู้หญิงในสิทธิการเป็นเจ้าของ หรือครอบครองที่ดิน
5.b	สร้างเสริมการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเพิ่มบทบาทแก่สตรี	5.b.1	สัดส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่จำแนกตามเพศ
5.c	รับรองและสร้างเสริมนโยบายที่ดีและบังคับใช้กฎหมาย เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเสริมพลังแก่ผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคนในทุกระดับ	5.c.1	สัดส่วนของประเทศที่มีระบบติดตามและ การจัดสรรงบประมาณสาธารณะเพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศและเสริมพลังผู้หญิง

ที่มา: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2564, น. D-F)

ทั้งนี้ แนวคิดของเป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดของเป้าหมายที่ 5 ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการจัดอุปสรรคเชิงโครงสร้างต่อผู้หญิงและเด็กหญิง จะเป็นกรอบคิดสำคัญที่ช่วยวิเคราะห์ความท้าทายจากสถานการณ์ความเท่าเทียมทางเพศในปัจจุบันของประเทศไทย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ต่อไป

อย่างไรก็ดี เมื่อได้วิเคราะห์นิยามหลักของความเท่าเทียมทางเพศ จะเห็นได้ว่าเป้าหมายที่ 5 เป็นการสร้างความเสมอภาคทางเพศ ตามแนวคิดความเสมอภาคที่แท้จริง กล่าวคือเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมในทุกมิติ ยิ่งกว่านั้น แนวคิดนี้ยังเห็นว่า ความเท่าเทียมทางเพศคือสิทธิ โอกาส และความรับผิดชอบที่เท่าเทียมกันของทุกเพศ โดยไม่ขึ้นกับเพศกำเนิดหรือบทบาทที่สังคมกำหนด และมุ่งลดอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ขัดขวางการบรรลุศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังปรากฏในตัวชี้วัดว่า สามารถสะท้อนหลักการของความเท่าเทียมทางเพศตามที่นิยามไว้ รวมถึงมีความก้าวหน้าในการเชื่อมโยงแนวคิดเชิงหลักการกับกลไกการวัดผลเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เพราะตัวชี้วัดแต่ละข้อมิได้จำกัดเพียงการรับรองสิทธิในเชิงกฎหมายเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมมิติของโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร บทบาทในการตัดสินใจ และความปลอดภัยในชีวิตของผู้หญิงและเด็กหญิง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการผลักดันความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นได้จริงในระดับปฏิบัติ

ถึงกระนั้น แม้ตัวชี้วัดจะครอบคลุมประเด็นหลักตามนิยามโดยรวม แต่ยังคงปรากฏช่องว่างประการหนึ่ง นั่นคือ หากพิจารณาจากนิยามในเชิงกลไกการส่งเสริมให้ทุกเพศได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม ดังปรากฏว่า ตัวชี้วัดทั้งหมดยังคงมุ่งเน้นเฉพาะผู้หญิงและเด็กหญิง โดยมิได้ขยายให้ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน ทั้งที่นิยามเชิงแนวคิดได้กล่าวถึงทุกเพศ ซึ่งหากต้องการให้สอดคล้องอย่างแท้จริงตามนิยามข้างต้น ทั้งเป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดควรถูกขยายเพื่อรองรับประเด็นความหลากหลายทางเพศและการมีส่วนร่วมของบุคคลข้ามเพศ หรือกลุ่มเพศนอกเหนือจากหญิงและชายด้วย

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดของเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าและความเอาใจจริงเอาใจกับประเด็นความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อให้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นได้จริงในสังคมถึงกระนั้น เป้าหมายข้อนี้ยังมีข้อจำกัดมิติการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศอย่างครอบคลุมทุกกลุ่มเพศที่หลากหลายมากขึ้นในโลกปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงต้องอาศัยการทบทวนและขยายความหมายของความเท่าเทียมทางเพศให้ครอบคลุมอัตลักษณ์ของทุกกลุ่มเพศ เพื่อให้แนวนโยบายและการวัดผลสามารถสะท้อนความเป็นจริงของสังคมและนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

6. สถานการณ์ของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

6.1 การดำเนินงานขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเทศไทยได้ดำเนินการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนให้สอดคล้องกันกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 พร้อมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนา

ที่ยั่งยืน (กพย.) ขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 เพื่อให้เป็นกลไกระดับชาติในการขับเคลื่อนและให้การสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับประเทศ และมีคณะกรรมการ รวม 3 ชุด ประกอบด้วย 1) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) อนุกรรมการส่งเสริมความเข้าใจและประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) อนุกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ จากการประชุม ครั้งที่ 1/2562 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2562 มีมติเห็นชอบแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDG Roadmap) พร้อมทั้งมอบหมายให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดำเนินงานตามแผนขับเคลื่อนฯ ซึ่งหมายรวมการดำเนินงานใน 6 ด้านหลัก คือ 1) การสร้างความตระหนักรู้ 2) การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน 3 ระดับของประเทศ 3) กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา และ 6) การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ยิ่งไปกว่านั้น ในการดำเนินงานด้านที่ 3 ด้วยเห็นว่าลักษณะการดำเนินงานเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นพลวัต มีความสัมพันธ์กับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และปัจจัยทางด้านการดำเนินนโยบายอื่นๆ สมควรที่จะมีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบและประสานงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างสมบูรณ์ กพย. จึงได้มีมติเห็นชอบการกำหนดหน่วยงานเพื่อบริหารงานดังกล่าวในการประชุมครั้งที่ 1/2563 เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2563 ส่งผลให้เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิง มีหน่วยงานระดับ Goal คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมีหน่วยงานระดับ Target 3 หน่วยงาน คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564, น. 8-31)

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินงานระดับเป้าหมายที่ 5 และแนวโน้มความคืบหน้า

ปี พ.ศ.	สถานะเป้าหมาย	แนวโน้ม
2562	มีความท้าทาย	ค่อนข้างก้าวหน้า
2563	มีความท้าทาย	ค่อนข้างก้าวหน้า
2564	มีความท้าทาย	ค่อนข้างก้าวหน้า
2565	มีความท้าทาย	ค่อนข้างก้าวหน้า
2566	มีความท้าทาย	ค่อนข้างก้าวหน้า
2567	มีความท้าทาย	ไม่คืบหน้า

ที่มา: ประยุกต์จาก Sachs, Kroll, Lafortune, Fuller, and Woelm (2021); Sachs, Lafortune, Kroll, Fuller, and Woelm (2022); Sachs, Schmidt-Traub, Kroll, Lafortune, and Fuller (2019);

Sachs, Schmidt-Traub, Kroll, Lafortune, Fuller, and Woelm (2020); Sachs, Lafortune, Fuller, and Drumm (2023); Sachs et al. (2024)

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 ผลการดำเนินงานระดับเป้าหมายที่ 5 มีสถานะเสมอกันคือ มีความท้าทาย แต่ในปี พ.ศ. 2567 แนวโน้มเปลี่ยนจากเดิมคือ ค่อนข้างก้าวหน้า เป็น ไม่คืบหน้า

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานระดับเป้าหมายย่อย ตัวชี้วัด สถานะ และแนวโน้ม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567

หัวข้อประเมิน	ผลการประเมิน	ผลที่เหมาะสมที่สุด	สถานะการประเมิน	แนวโน้ม
พ.ศ. 2562				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	89.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	94.9	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	ไม่คืบหน้า
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	5.3	50	ท้าทายมาก	ถดถอย
พ.ศ. 2563				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	89.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	93.8	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	ไม่คืบหน้า
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	15.8	50	ท้าทายมาก	ค่อนข้างก้าวหน้า
พ.ศ. 2564				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	88.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	93.9	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	ไม่คืบหน้า
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78.1	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	15.7	50	ท้าทายมาก	ค่อนข้างก้าวหน้า
พ.ศ. 2565				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	88.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	ไม่มีข้อมูล
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	93.9	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	ไม่คืบหน้า
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78.5	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	15.7	50	ท้าทายมาก	ค่อนข้างก้าวหน้า
พ.ศ. 2566				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	88.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	ไม่คืบหน้า
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	96.9	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78.5	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้

หัวข้อประเมิน	ผลการประเมิน	ผลที่เหมาะสมที่สุด	สถานะการประเมิน	แนวโน้ม
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	15.7	50	ต่ำทายนมาก	ค่อนข้างก้าวหน้า
พ.ศ. 2567				
เป้าหมายย่อยที่ 5.3.1	88.2	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	ไม่คืบหน้า
ตัวชี้วัดที่ 5.6.2	97.4	100	ยังคงมีความท้าทายบางส่วน	อยู่ในทิศทางที่จะบรรลุได้
เป้าหมายย่อยที่ 5.a	78.3	100	บรรลุเป้าหมายแล้ว	ไม่คืบหน้า
ตัวชี้วัดที่ 5.5.1	19.4	50	ต่ำทายนมาก	ค่อนข้างก้าวหน้า

ที่มา: Sachs et al. (2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากวิวิธยาของรายงานฉบับนี้กำหนดว่า ผลดัชนี SDGs ต้องมาจากประเทศที่มีข้อมูลอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของดัชนีเท่านั้น เพื่อลดอคติทางข้อมูลในการประเมิน ส่งผลให้ตัวชี้วัดอาจไม่ครบตามที่กำหนดไว้ (Sachs et al., 2024, p. 72) ขณะเดียวกันแสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินของดัชนีข้างต้นเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนและเหมาะสมต่อการประเมิน จากตารางที่ 3 นำเสนอผลการดำเนินงานระดับเป้าหมายย่อย ตัวชี้วัด สถานะ และแนวโน้มความคืบหน้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 พบว่า เป้าหมายย่อยที่ 5.3 มีพัฒนาการลดลงและเสมอกันในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 มีสถานะบรรลุเป้าหมาย แต่แนวโน้มกลับตกต่ำลง ตัวชี้วัดที่ 5.6.2 มีพัฒนาการเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 แต่ยังคงอยู่ในสถานะมีความท้าทายบางส่วน และมีแนวโน้มจะบรรลุได้ เป้าหมายย่อยที่ 5.9 มีพัฒนาการสูงมาโดยตลอด แต่ปี พ.ศ. 2567 กลับตกลง แม้จะบรรลุเป้าหมายแล้ว ส่งผลให้อยู่ในแนวโน้มไม่คืบหน้า สุดท้ายตัวชี้วัดที่ 5.5.1 แม้จะมีพัฒนาการสูงมาโดยตลอดแต่ยังอยู่ในสถานะต่ำทายนมาก และอยู่ในแนวโน้มที่ค่อนข้างก้าวหน้า

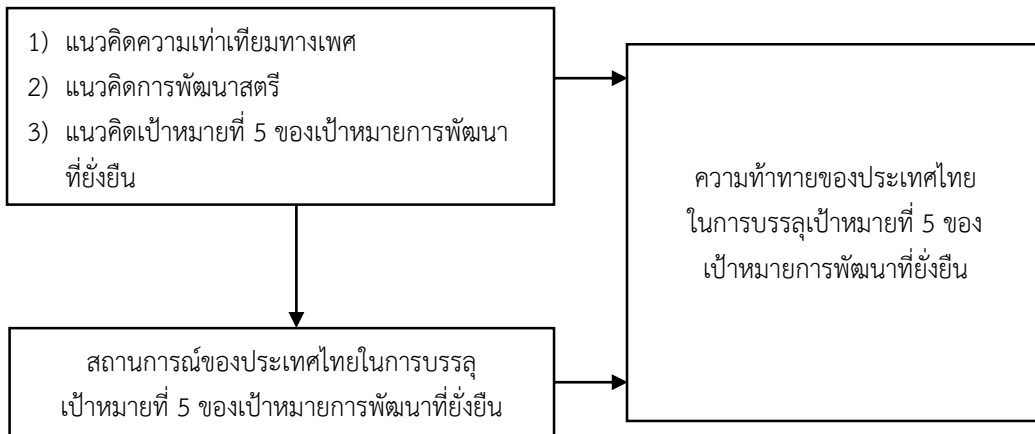
กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ผลการดำเนินงาน SDGs เป้าหมายที่ 5 ของประเทศไทย มีแนวโน้มดีขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2562-2563 แต่ลดลงในปี พ.ศ. 2564-2565 ก่อนจะกลับมาคงที่ในปี พ.ศ. 2566-2567 สถานการณ์ดำเนินงานมีความท้าทายต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเปลี่ยนเป็น “ไม่คืบหน้า” ในขณะที่เป้าหมายย่อย เช่น 5.3 มีพัฒนาการลดลงและเสมอกันในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 แม้จะบรรลุเป้าหมาย แต่แนวโน้มกลับแย่ลง ส่วนตัวชี้วัด 5.6.2 มีความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง และเป้าหมายย่อย 5.9 มีพัฒนาการดีมาตลอด แต่กลับลดลงในปี พ.ศ. 2567 เป็นต้น

7. กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ แนวคิดการพัฒนาสตรี และแนวคิดว่าด้วยเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการประเมินสถานการณ์ความเท่าเทียมทางเพศในประเทศไทย อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงความท้าทาย

เชิงโครงสร้าง สังคม วัฒนธรรม และนโยบายระดับประเทศ ซึ่งขัดต่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดจึงสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ที่มา: ผู้วิจัย

8. ความท้าทายของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เมื่อค้นคว้าเอกสาร (Documentary Method) จาก *Sustainable Development Report พ.ศ. 2562-2567* ร่วมกับรายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความท้าทายของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มี 5 ข้อ ดังนี้

8.1 ความท้าทายในการให้ผู้หญิงสามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกระดับของการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะ

ผลการประเมินตัวชี้วัดที่ 5.5.1 แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของสตรีในการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะอยู่ในสถานะท้าทายมากมาโดยตลอด แม้หลายปีถัดมาจะมีแนวโน้มค่อนข้างก้าวหน้า เนื่องจากในหลายองค์กรมีส่วนของผู้หญิงเพิ่มขึ้น เช่น สัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มจากร้อยละ 16.2 ในปี พ.ศ. 2562 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี พ.ศ. 2566 (Inter-Parliamentary Union, 2024) ขณะเดียวกัน สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนสตรีก็เพิ่มสูงขึ้น จากปี พ.ศ. 2562 ร้อยละ 36.9 เป็นร้อยละ 41.7 ในปี พ.ศ. 2566 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562 น. 26; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567ก, น. 26) นอกจากนี้ ยังปรากฏการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าไปมีบทบาทของสตรีในมิติอื่นๆ อาทิ ผู้นำในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ผู้นำในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน และผู้นำในการบริหารสถานศึกษา เป็นต้น

(กัญญาภัทร มณีล้ำ, 2567; โนรูลฮัยดา ยะโก๊ะ, พชณี ตูเล๊ะ, เปาซี วานอง, อัสมะ ปือชา, บัศมีมีย์ ปาเนาะ และซอพูวัน แดแซ, 2567; ทักษพร บวรชาติ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2567) สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการเชิงบวกที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าในการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ

อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏว่าแนวโน้มเชิงปริมาณได้แสดงถึงการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนสตรีในองค์กรต่างๆ แต่สตรีเหล่านี้ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคที่มีรากฐานจากค่านิยมทางสังคมและทัศนคติที่ตอกย้ำบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม ซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและดำรงตำแหน่งในระดับผู้นำ งานศึกษาของ มนุญ สอนโพนงาม, ประทวน วันนิจ และวีระชัย ยศโสธร (2567, น. 112-116) สอดคล้องกับข้อเสนอของสัญญา เคนาภูมิ (2568, น. 17-18) ที่ชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติที่มองว่าสตรีไม่เหมาะสมกับบทบาทผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร ยังคงมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างเพศ และเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในบริบทปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า ความท้าทายในการให้ผู้หญิงสามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกระดับของการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะ แม้จะมีแนวโน้มค่อนข้างก้าวหน้าเนื่องจากปัจจัยการขยายตัวของจำนวนผู้หญิงซึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถก้าวข้ามไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้ โดยมุ่งเป้าไปที่การขจัดอุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกในสังคม การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีให้สามารถเข้าถึงตำแหน่งที่มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกับบุรุษ ตลอดจนต้องจัดให้มีมาตรการเชิงระบบเพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติและความรุนแรงทางเพศในทุกระดับขององค์กรและสถาบัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างครอบคลุมและยุติธรรมทางเพศต่อไป

8.2 ความท้าทายในการดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรเศรษฐกิจ ที่ดิน และทรัพยากรรูปแบบอื่นๆ

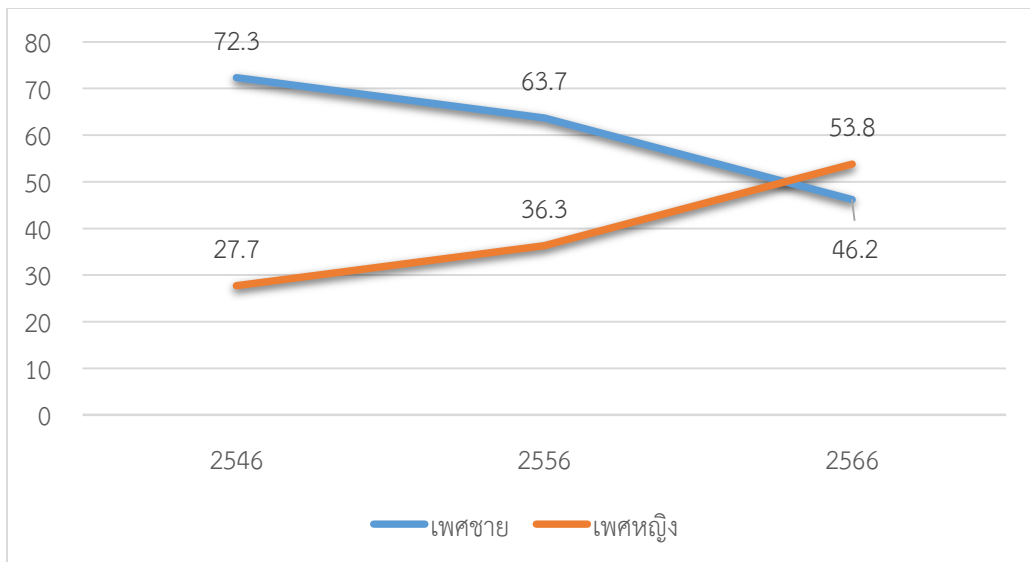
แม้ว่าผลการประเมินตัวชี้วัด 5.a ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 5) ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2566 จะสะท้อนถึงแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องในด้านนโยบายส่งเสริมการถือครองที่ดินของสตรี โดยมุ่งเน้นการสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศ สอดคล้องกับข้อมูลจากสำมะโนการเกษตรระหว่างปี พ.ศ. 2546-2566 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566, น. 49; 2567ข, น. 23) รายงานว่า สัดส่วนสตรีที่ถือครองที่ดินทำการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและสูงกว่าผู้ชาย (ดังแผนภาพที่ 2) แต่ในปี พ.ศ. 2567 กลับปรากฏว่า พัฒนาการดังกล่าวมีแนวโน้มไม่คืบหน้า ซึ่งหมายถึงความคืบหน้าต่ำกว่าร้อยละ 50 ของเกณฑ์มาตรฐาน นับดังกล่าวนี้อาจสะท้อนถึงช่องว่างในการดำเนินโครงการของภาครัฐหรือความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างครอบคลุม

ในประเด็นนี้ งานวิจัยของ เสาวลักษณ์ ใจตรง และสร้อยมาศ รุ่งมณี (2564, น. 21-22) ได้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่ฝังรากลึก โดยเฉพาะระบบความเชื่อ

แบบปีตาธิปไตยและบทบาททางเพศที่ตายตัว ยังคงมีอิทธิพลสำคัญต่อการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการเข้าถึงและครอบครองทรัพยากรเศรษฐกิจ เช่น ที่ดินและทรัพย์สิน แม้ว่าสตรีจะมีสิทธิในเชิงกฎหมาย ทว่าสิทธิในเชิงปฏิบัติยังถูกจำกัดด้วยปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

ฉะนั้น จึงอาจอนุมานได้ว่า การปฏิรูปเชิงนโยบายเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรเศรษฐกิจ ที่ดิน และทรัพย์สินรูปแบบอื่นๆ เพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจเพียงพอต่อการขจัดอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสังคมไทย หากปราศจากการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมและการเสริมสร้างความเข้าใจในสิทธิของสตรีในระดับครัวเรือน ชุมชน และท้องถิ่น

แผนภาพที่ 2 ร้อยละของผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามเพศ

ที่มา: ประยุกต์จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2556, น. 49; 2567ข, น. 23)

8.3 ความท้าทายในการจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบและความท้าทายในการเข้าถึงสุขภาวะทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์

ในการวิเคราะห์ประเด็นนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมตัวชี้วัดที่ 5.3.1 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการยุติการแต่งงานในวัยเด็ก และตัวชี้วัดที่ 5.6.2 ซึ่งสะท้อนการเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ เนื่องจากพบว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ เช่น อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเข้าถึงสิทธิและบริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ (สุจิตานต์ นิลผ่อง และกรรณิกา อุตสาสาร, 2566,

น. 586; รัชนก ใจเชิดชู, 2567, น. 52) ซึ่งช่วยให้สามารถอธิบายภาพรวมของความท้าทายด้านสิทธิเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ในกลุ่มผู้หญิงได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

แม้ว่าผลการประเมินตัวชี้วัดที่ 5.3.1 จะอยู่ในสถานะบรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 แต่กลับพบว่าไม่มีข้อมูลในปี พ.ศ. 2565 และแนวโน้มการพัฒนาในปี พ.ศ. 2566-2567 อยู่ในแนวโน้มไม่คืบหน้า ขณะที่ตัวชี้วัด 5.6.2 แม้จะอยู่ในสถานะยังคงมีความท้าทายบางส่วน แต่ยังคงอยู่ในแนวโน้มที่สามารถบรรลุได้

ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้หญิงอายุ 20-24 ปี ที่คลอดบุตรเกิดมีชีพอย่างน้อย 1 คน ก่อนอายุ 18 ปี

ปี พ.ศ.	ร้อยละของผู้หญิงอายุ 20-24 ปี ที่คลอดบุตรเกิดมีชีพอย่างน้อย 1 คน ก่อนอายุ 18 ปี	ร้อยละของผู้หญิงอายุ 15-49 ปี ที่ปัจจุบันสมรสหรืออยู่กินฉันสามีภรรยา และกำลังคุมกำเนิด ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง	อัตราป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นและเยาวชน อายุ 15-24 ปี (อัตราป่วย / 100,000)
2562	9.1	73.0	172.32
2565	6.8	73.0	154.43
2566	-	-	251.42

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563, น. 14; 2566, น. 14); กรมอนามัย (2567 น. 18)

ข้อท้าทายส่วนนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากตารางสถิติที่แสดงให้เห็นว่า แม้สัดส่วนของผู้หญิงอายุ 20-24 ปี ที่คลอดบุตรก่อนอายุ 18 ปี จะลดลงจากร้อยละ 9.1 ในปี พ.ศ. 2563 เหลือร้อยละ 6.8 ในปี พ.ศ. 2565 ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป้าหมายนี้บรรลุได้ แต่ในทางกลับกัน อัตราการคุมกำเนิดในกลุ่มหญิงอายุ 15-49 ปียังคงทรงตัวอยู่ที่ร้อยละ 73.0 และอัตราการป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) กลับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าถึงบริการสุขภาพทางเพศอย่างรอบด้าน เป็นผลให้ยังคงอยู่ในสถานะยังคงมีความท้าทายบางส่วนต่อไป

กล่าวโดยสรุป แม้ตัวชี้วัด 5.3.1 จะสะท้อนความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับตัวชี้วัด 5.6.2 จะเห็นได้ชัดว่า ยังมีความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ฝังลึก ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดของระบบบริการสุขภาพที่ยังไม่เอื้อต่อการเข้าถึงของเยาวชนและสตรี รวมถึงค่านิยมทางสังคมที่จำกัดเสรีภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศอย่างเสมอภาค (พัชรวิพรรณ เจนสาริกรณ์, 2566, น. 89-91) ดังนั้น การขับเคลื่อนนโยบายด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการปฏิรูปทัศนคติทางสังคมและการเสริมสร้างระบบบริการที่ครอบคลุม เป็นมิตร และตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมสิทธิสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์อย่างยั่งยืนต่อไป

8.4 ความท้าทายด้านอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง

จากการวิเคราะห์ผลการประเมินข้างต้นร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การดำรงอยู่ของอคติทางเพศนำมาสู่การเลือกปฏิบัติต่อสตรีเป็นรากเหง้าของความท้าทายที่มีอาจนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความเท่าเทียมทางเพศได้ เนื่องจากเป็นระบบความคิดที่แบ่งแยกบทบาททางเพศอย่างตายตัวระหว่างชายและหญิง ทั้งในด้านอัตลักษณ์ บทบาท และศักยภาพทางสังคม โดยไม่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ หรือการเบี่ยงเบนจากบทบาทเพศตามแบบแผนเดิม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563, น. 154) ยิ่งไปกว่านั้น เนื่องจากสังคมไทยกำหนดให้ผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิงมีความเป็นกุลสตรี การให้คุณค่าของผู้หญิงดี คือการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นภรรยาที่ดีของสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูก วัฒนธรรมทางสังคมที่ฝังรากลึกในความเชื่อของบุคคลในสังคมนี้นี้ถูกส่งผ่านสถาบันต่างๆ ในสังคม (ปราณี วงษ์เทศ, 2549) ฉะนั้น ความเชื่อเหล่านี้จึงสามารถดำรงอยู่ได้โดยชอบธรรม แม้จะนำมาซึ่งความไม่เสมอภาคทางเพศก็ตาม

อย่างไรก็ดี ทั้งจากผลการประเมินบางประการข้างต้นพร้อมทั้งการศึกษาของ พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม (2565, น. 225-229) ได้ชี้ให้เห็นแนวโน้มความเสมอภาคทางเพศที่กำลังขยายตัวมากขึ้น ดังปรากฏผลการวิจัยว่า เจตคติของคนรุ่นใหม่ยอมรับการทำงานนอกบ้านของสตรีมากขึ้น หรือยอมรับบทบาทของสตรีในฐานะผู้นำทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าที่เคยเป็นในอดีต ถึงกระนั้น การขยายตัวของพื้นที่ความเสมอภาคทางเพศดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในบางกลุ่มสังคมที่ยังคงตอกย้ำบทบาททางเพศแบบเหมารวม ซึ่งอาจส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติและพฤติกรรมในระดับปัจเจกยังคงดำเนินไปอย่างไม่ทั่วถึง

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายด้านอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญที่ขัดขวางการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศอย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีพัฒนาการด้านเจตคติในบางกลุ่มสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมยังคงจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อปลดแอกสตรีจากบทบาทที่ตายตัว และสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อความเสมอภาคในทุกมิติอย่างแท้จริงต่อไป

8.5 ความท้าทายด้านการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า ความท้าทายที่ 1-3 ต่างมีช่องว่างร่วมกันที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดข้อมูลที่ เป็นปัจจุบันจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของผลการประเมินในแต่ละประเด็น ทั้งนี้ อาจอนุมานได้ว่าเป็นผลมาจากการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลของแต่ละตัวชี้วัดมีระยะเวลาและรอบการรายงานที่ไม่ตรงกันส่งผลให้ไม่สามารถประเมินพัฒนาการในปีถัดไปได้อย่างชัดเจน อาทิ กรณีรายงานสำมะโนการเกษตร มีความถี่การเก็บข้อมูลทุก 10 ปี หรือรายงานสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย มีความถี่การเก็บข้อมูลทุก 3 ปี เป็นต้น

ลักษณะของการจัดเก็บข้อมูลที่มีระยะห่างกันเป็นช่วงเวลานานและไม่สม่ำเสมอนี้ส่งผลให้ข้อมูลที่มีอยู่ไม่สามารถสะท้อนสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นปัจจุบันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ ซึ่งมีลักษณะพลวัตและ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงของเจตคติทางเพศในกลุ่มเยาวชน แนวโน้มของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาวะทางเพศ หรือการมีส่วนร่วมของสตรีในภาวะวิกฤตต่างๆ ซึ่งล้วนต้องอาศัยข้อมูลที่มีความถี่และความทันสมัยในการวิเคราะห์และตอบสนอง ยิ่งไปกว่านั้น ช่องว่างทางข้อมูลยังส่งผลให้ไม่สามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานในระดับรายปีหรือวัดผลลัพธ์ของนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถระบุจุดอ่อนของนโยบายได้อย่างชัดเจน หรืออาจดำเนินการทบทวนและปรับปรุงนโยบายล่าช้ากว่าความจำเป็นที่สถานการณ์เรียกร้อง นอกจากนี้ยังอาจกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรสำหรับโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ เนื่องจากขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ทันสมัยในการรองรับข้อเสนอ

ดังนั้น ความท้าทายด้านการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน จึงถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประเมินสถานการณ์เชิงนโยบายอย่างแม่นยำ และเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการออกแบบและติดตามผลนโยบายด้านความเท่าเทียมทางเพศให้มีความยืดหยุ่นทันสมัย และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสิ้น 5 ด้าน ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติของการมีส่วนร่วมของสตรีในระดับการตัดสินใจ การเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สิทธิด้านสุขภาวะทางเพศ โอกติและการเลือกปฏิบัติทางเพศ ตลอดจนการขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทั้งนี้ การขับเคลื่อนสู่ความเสมอภาคทางเพศอย่างแท้จริงจำเป็นต้องอาศัยการแก้ไขเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม และระบบข้อมูลที่สามารถรองรับพลวัตและความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงทีต่อไป

9. ข้อเสนอแนวทางเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในส่วนนี้จะได้เสนอแนวทางเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเสนอไว้ทั้งสิ้น 2 ประการ ดังนี้

(1) การปรับปรุงอคติต่อสตรี ผ่านการส่งเสริมภาพลักษณ์การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสตรีในสื่อและวัฒนธรรม เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตของสตรี จากผลการวิเคราะห์ความท้าทายข้างต้น พบว่าอคติต่อสตรีเพศเป็นรากเหง้าที่นำมาสู่ความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป้าหมายย่อยที่ 5.5 การเพิ่มการมีส่วนร่วมของสตรีในระดับนโยบาย และเป้าหมายย่อยที่ 5.3 การขจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบ เป็นต้น โดยข้อเสนอนี้สามารถเป็นทั้งกลไกเชิงวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมที่ยั่งยืน และสามารถเอื้อต่อการจัดอคติในระดับโครงสร้างอีกด้วย

นอกจากนี้ ข้อเสนอในการปรับปรุงอคติยังเป็นการสนับสนุนนโยบายที่ชัดเจนในด้านสุขภาวะทางเพศ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิในการเข้าถึงบริการอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งยังคงเผชิญอุปสรรคจากค่านิยมที่มองว่าเรื่องเพศเป็นสิ่งต้องห้ามหรือไม่เหมาะสมต่อการพูดถึงในที่สาธารณะ ดังนั้น ภาครัฐควรมุ่งลดการเลือกปฏิบัติทางเพศในเชิงสังคมผ่านนโยบาย

ที่ส่งเสริมสิทธิของสตรีในการตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองโดยปราศจากแรงกดดันจากครอบครัวหรือชุมชน ทั้งนี้ การนำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีในฐานะผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจด้านสุขภาพผ่านสื่อและวัฒนธรรมจะช่วยเสริมสร้างการยอมรับในวงกว้าง และลดทอนทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการทางสุขภาพ

ข้อเสนอนี้ควรบูรณาการเข้ากับนโยบายด้านการศึกษา วัฒนธรรม และสื่อ โดยให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติควบคู่กับการสร้างภาพแทนใหม่ของสตรีในพื้นที่สาธารณะ เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงจากกรอบบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมและสร้างสภาพแวดล้อมที่เท่าเทียม ปลอดภัย และเอื้อต่อศักยภาพของสตรีในทุกระดับ การใช้สื่อมวลชนและผู้นำทางวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนภาพจำทางสังคม โดยการนำเสนอเรื่องราวความสำเร็จของสตรีในหลากหลายบริบทของชีวิตสาธารณะ ซึ่งจะช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังช่วยสร้างจินตนาการทางสังคมที่ยอมรับความสามารถของสตรีในฐานะผู้มีศักยภาพในทุกมิติ (Elliott & Stead, 2024)

ทั้งนี้ ข้อเสนอนี้มีความเป็นไปได้สูงในเชิงการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและสาธารณะ โดยสามารถดำเนินการได้ผ่านกลไกที่มีอยู่ อาทิ การบรรจุประเด็นความเท่าเทียมทางเพศและสุขภาวะทางเพศลงในหลักสูตรการศึกษา การสนับสนุนทุนวิจัยและการผลิตสื่อที่ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของสตรี การรณรงค์ผ่านภาคประชาสังคม และการส่งเสริมบทบาทสื่อมวลชนในการผลิตเนื้อหาที่ตอกย้ำศักยภาพของสตรีในยุคสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะนี้ยังคงเผชิญข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ ได้แก่ แรงต้านจากค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่ การขาดกลไกกำกับดูแลเนื้อหาสื่อที่เกี่ยวข้องกับเพศ และข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรเฉพาะทาง หากสามารถเชื่อมโยงกลไกที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันภายใต้ยุทธศาสตร์ร่วมและมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคสื่อ ข้อเสนอดังกล่าวย่อมสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอนี้สามารถสนับสนุนต่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 ได้อย่างครอบคลุม โดยมุ่งเป้าไปที่การขจัดอคติที่ฝังลึกในสังคม การส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของสตรีในพื้นที่สาธารณะ และการสร้างระบบสนับสนุนที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิตัดสินใจในเรื่องสำคัญของตนเองอย่างเสรีทั้งในด้านการมีส่วนร่วมของสตรี ความปลอดภัยในชีวิตและสุขภาวะทางเพศ หากได้รับการขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคสื่อ และภาคประชาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมและนโยบายที่เอื้อต่อความเท่าเทียมทางเพศในระยะยาว ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติการพัฒนาคนต่อไป

(2) การปรับปรุงฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จากผลการวิเคราะห์พบว่า ช่องว่างด้านข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบันยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายด้านความเท่าเทียมทางเพศ โดยเฉพาะในประเด็นที่มีลักษณะพลวัตสูง เช่น สุขภาวะทางเพศ การมีส่วนร่วมของสตรี และเจตคติของสังคมต่อบทบาททางเพศ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีความทันสมัยและต่อเนื่องในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลเชิงนโยบายได้

อย่างแม่นยำ การจัดเก็บข้อมูล ในปัจจุบันที่ยังขาดความสม่ำเสมอ และมีรอบการรายงานที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบข้อมูลที่มีความเป็นระบบและสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอในการปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดตั้งระบบการเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการและเผยแพร่ข้อมูลอย่างโปร่งใส ถือเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในเชิงนโยบาย เนื่องจากจะช่วยส่งเสริมการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพิ่มความแม่นยำในการประเมินสถานการณ์ และสนับสนุนการกำหนดมาตรการตอบสนองที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน การจัดตั้งฐานข้อมูลกลางที่มีมาตรฐานร่วมกัน จะช่วยให้สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น การเข้าถึงสิทธิ สุขภาวะ และการเลือกปฏิบัติทางเพศ ได้อย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอดังกล่าวยังคงเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน เช่น การขาดกลไกความร่วมมือเชิงสถาบัน การมีโครงสร้างข้อมูลที่ไม่เป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงาน ความกังวลด้านความมั่นคงของข้อมูล และข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสยังอาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานบางแห่ง ซึ่งอาจนำไปสู่แรงต้านในระดับนโยบาย อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอสมควรได้รับการจัดลำดับความสำคัญในระดับสูง เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานสำหรับการออกแบบ ติดตาม และประเมินผลนโยบายด้านความเท่าเทียมทางเพศให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของระบบการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบันมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนเชิงเทคนิค หากแต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายที่ 5 เนื่องจากข้อมูลที่มีคุณภาพสามารถสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างเที่ยงตรง ช่วยชี้ให้เห็นช่องว่างเชิงนโยบาย และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างทันท่วงที ทั้งยังเสริมสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้อีกด้วย

10. บทสรุป

เป้าหมายที่ 5 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่สานต่อการพัฒนาสตรีในเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งมีการให้ขยายความสำคัญไปทั้งกลุ่มเด็กหญิงและสตรีให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางสังคม กฎหมาย และเศรษฐกิจ โดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับอุปสรรคหรือความท้าทายในทางใดๆ ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่าแนวคิดการพัฒนาเพื่อความเสมอภาคทางเพศรูปแบบดังกล่าว อยู่ในรูปแบบของความเสมอภาคที่สอดคล้องกับข้อเสนอของ Mendzhul (2020) ดังที่กล่าวข้างต้นว่า การสร้างความเสมอภาคทางเพศจำเป็นต้อง

อยู่ในรูปของความเสมอภาคที่แท้จริง เนื่องจากการพัฒนาที่ครอบคลุมการเข้าถึงโอกาส คุณค่า และผลลัพธ์ จึงจะสามารถนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศที่แท้จริงได้มากกว่า ความเสมอภาคในรูปแบบ ที่เน้นการให้ความสำคัญทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่แม้ว่าจะมีการขับเคลื่อนด้านความเสมอภาคทางเพศในมิติกฎหมายมาระยะหนึ่ง อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ พร้อมทั้งมีการดำเนินการพัฒนาตามเป้าหมายที่ยั่งยืนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2567 แต่ยังคงติดกับดักสถานะเป้าหมายมีความท้าทายและมีแนวโน้ม ไม่คืบหน้า โดยหลังจากได้มีการศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า เป็นผลมาจากปัจจัย ความท้าทาย 5 ด้าน ได้แก่ 1) คุณภาพการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกระดับของการตัดสินใจ ของสตรี 2) ความท้าทายในการเข้าถึงทรัพยากรเศรษฐกิจ ที่ดิน และทรัพย์สิน 3) ความท้าทาย ในการจัดแนวปฏิบัติที่เป็นภัยทุกรูปแบบและความท้าทายในการเข้าถึงสุขภาวะทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ 4) ความท้าทายทางด้านอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และ 5) ความท้าทายด้านการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

ดังนั้น การบรรลุเป้าหมายที่ 5 จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดนโยบายและมาตรการที่ครอบคลุมทั้งในระดับโครงสร้าง ทางสังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรม และระบบข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยข้อเสนอทั้งในด้าน การปรับเปลี่ยนภาพแทนของสตรีในสื่อและวัฒนธรรม เพื่อขจัดอคติทางเพศ และการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลที่มีความทันสมัย โปร่งใส และเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน ถือเป็นกลไก เชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน เพื่อให้การดำเนินการสามารถตอบสนอง ต่อพลวัตของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงนโยบายและ เจตคติในระดับสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรกิต ชุ่มกรานต์, ยური โชคสวนทรัพย์, และปรัญมณ เลปนนานนท์. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ “การสำรวจสถานะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย และทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย” เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Gender Equality). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). <https://www.sdgmovement.com/2019/04/12/status-review-sdg5/>
- กรมอนามัย. (2567). รายงานประจำปี 2567 สำนักอนามัยเจริญพันธุ์. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก <https://rh.anamai.moph.go.th/th/departments-yearly-report/download/?did=221248&id=127045&reload=>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). แผนที่นำทาง (Roadmap) การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเสริมพลังแก่ผู้หญิงและเด็กผู้หญิง. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2567, จาก <https://www.dwf.go.th/contents/18814>
- กัญญาภัทร มณีล้ำ. (2567). บทบาทผู้นำสตรีจิตอาสากับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข: กรณีศึกษาตำบลสวายอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 20(3), 20-32.
- ทักษพร บวรชาติ, และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 1(1), 1-18.
- โนรุลอัยดา ยะโก๊ะ, พัทธนี ตูเล๊ะ, เปาชี วานอง, อัสมะ ปือชา, บัศมีมีย์ ปาเนาะ, และซอพูวัน แดแซ. (2567). การพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส. วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์, 1(1), 65-80.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). เพศภาวะในสุวรรณภูมิ (อุษาคเนย์). กรุงเทพฯ: มติชน.
- พระราชบัญญัติความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ. 2558. (2558, 13 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนที่ 18. หน้า 17-27.
- พัชรวิพรรณ เจณสาริกรณ์. (2566). การเข้าถึงบริการและการใช้ประโยชน์ของการบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น. วารสารวิชาการ วิจัย และนวัตกรรม มสธ. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 3(2), 77-93.
- พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม. (2565). การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(1), 220-231.
- มนูญ สอนโพนงาม, ประทวน วันนิจ, และวีระชัย ยศโสธร. (2567). สิทธิทางการเมืองของสตรีที่มีบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสาร มจร ภาษาและวัฒนธรรม, 4(1), 106-117.

- รัชนก ใจเชิดชู. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-19 ปี เขตสุขภาพที่ 2. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 10(4), 44-58.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2568). บทบาทของความเป็นธรรมทางเพศในตลาดแรงงาน: อุปสรรคและแนวทางแก้ไข. *วารสารกวีานพะเยา*, 2(2), 15-23.
- สาวตรี สุขศรี. (2564). การศึกษาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย. กรุงเทพฯ: กู๊ดเฮด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุป.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2556 ทั่วราชอาณาจักร*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/title_presentation/2023/20230719103732_84812.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *ครัวเรือนฐานราก พ.ศ. 2562*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/public/e-book/Analytical-Reports/Foundation_household_62/
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230501015034_47538.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2565*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230726093138_38640.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567ก). *ครัวเรือนฐานราก พ.ศ. 2566*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/public/e-book/Analytical-Reports/Foundation_household_66/6/
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567ข). *สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2566 ทั่วราชอาณาจักร*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/title_presentation/2024/20241107113240_99706.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563*. กรุงเทพฯ: ซีดี มีเดีย ไกด์.
- สุธิกานต์ นิลพ่อง, และกรรณิกา อุสสาสาร. (2566). การรับรู้ การเข้าถึง และความต้องการเกี่ยวกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิงในจังหวัดกำแพงเพชร. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 3* (น. 579-589). <https://research.kpru.ac.th/std-conference3/form/Proceeding.pdf>
- เสาวลักษณ์ ใจตรง, และสร้อยมาศ รุ่งมณี (2564). การเข้าถึงที่ดิน การดำรงชีพและความหมายของที่ดินในทัศนะของผู้หญิงในขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิในที่ดินภาคใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(1), 1-24.

ภาษาอังกฤษ

- Asian Development Bank. (2009). *Key Indicators for Asia and the Pacific 2009*. Retrieved December 9, 2024, from <https://www.adb.org/publications/key-indicators-asia-and-pacific-2009>
- Elliott, C., & Stead, V. (2024). The Effect of Media On Women and Leadership. In Madsen, S. R. (Ed.). *Handbook of Research On Gender and Leadership* (pp. 357-372). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Inter-Parliamentary Union. (2024). *Monthly Ranking of Women in National Parliament*. Retrieved December 10, 2024, from https://data.ipu.org/women-ranking/?date_month=4&date_year=2023
- Jaysawal, N., & Saha, S. (2023). Feminism, Education, and Gender Equality- A Review. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)*, 9(2), 241-246.
- Mendzhul, M. (2020). Problem of the Implementation of the Principle of Gender Equality (*Comparative Legal Aspect*). *Constitutional Legal Academic Studies*, 2(2), 44-51.
- Muyoyeta, L. (2004). *Women, Gender and Development*. Retrieved December 9, 2024, from <https://www.semanticscholar.org/paper/Women%2C-Gender%2C-and-Development-Muyoyeta/44e4a521acac21c05c0e45b31f71f5fa60b8c98d>
- Parpart, J. L., Connelly, M. P., Barriteau, V. E. (2000). *Theoretical Perspectives on Gender and Development*. Retrieved December 7, 2024, from <https://idrc-crdd.ca/sites/default/files/openebooks/272-4/>
- Rich, A. K., & Walker, K. (2024). *Gender Equality: Overview*. Research Starters. Retrieved May 16, 2025, from <https://research-ebSCO-com.chula.idm.oclc.org/c/3q5j6g/viewer/html/5spmq3kxl5>
- Sachs, J. D., Lafortune, G., Fuller, G. (2024). *The SDGs and the UN Summit of the Future*. Retrieved December 8, 2024, from <https://sdgtransformationcenter.org/reports/sustainable-development-report-2024>
- Sachs, J. D., Lafortune, G., Fuller, G., Drumm, E. (2023). *Implementing the SDG Stimulus*. Retrieved December 8, 2024, from <https://sdgtransformationcenter.org/reports/sustainable-development-report-2023>
- Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F. (2021). *The Decade of Action for the Sustainable Development Goals: Sustainable Development Report 2021*. Retrieved December 8, 2024, from <https://sdgtransformationcenter.org/reports/sustainable-development-report-2021>

- Sachs, J., Lafortune, G., Kroll, C., Fuller, G., Woelm, F. (2022). *From Crisis to Sustainable Development: the SDGs as Roadmap to 2030 and Beyond*. Retrieved December 8, 2024, from <https://www.sustainabledevelopment.report/reports/sustainable-development-report-2022/>
- Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2019). *Sustainable Development Report 2019*. Retrieved December 8, 2024, from <https://sdgtransformationcenter.org/reports/sustainable-development-report-2019>
- Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F. (2020). *The Sustainable Development Goals and COVID-19*. Retrieved December 8, 2024, from <https://sdgtransformationcenter.org/reports/sustainable-development-report-2020>
- UN Women. (2019). *A Short History of the Commission On the Status of Women*. Retrieved December 8, 2024, from <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210479110>
- UNICEF Regional Office for South Asia. (2017). *Gender Equality: Glossary of Terms and Concepts*. Retrieved May 16, 2025, from <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf>
- United Nations Development Program. (2016). *UNDP Support to the Integration of Gender Equality Across the Sdgs Including Goal 5*. Retrieved December 9, 2024, from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/5_Gender_Equality_digital.pdf